

Željko Bujas
UTEMELJITELJ
ZAGREBAČKE AMERIKANISTIKE

Pripala mi je dužnost i čast da govorim o profesoru Željku Bujasu kao amerikanistu.* Ako pogledamo njegovu znanstveno-stručnu biografiju, pada nam u oči – za ovo naše vrijeme superspecijalizacije – neobično široko polje talenata, interesa, znanja i djelovanja Željka Bujasa. Već je i unutar same lingvistike, kao što smo upravo čuli, pokazao vrlo velik raspon. Od ranih hrvatskih konkordanca, preko rječnika do – za moje današnje područje posebno važnog zanimanja – za “američki engleski”, već sama ta tri područja ukazuju na Željkovu svijest da su naše specifične, često *uske* struke višestruko vezane za hrvatsku i svjetsku kulturu. Konkordance hrvatskih pisaca i rječnici izravno su bitni za kroatistiku kao znanost, a njegov *sveukupni* znanstveni i nastavnički rad izravno je vezan za pojam kulture u najširem i najmodernijem smislu.

Upravo svijest o potrebi proučavanja kulture *definirane u najširem i najmodernijem smislu*, na mojoj ljestvici vrednovanja Željkova doprinosa američkim studijama, a možda i njegova sveukupnog doprinosa anglistici, kroatistici, amerikanistici i lingvistici došla bi na prvo mjesto.

Ako govorimo o Željkovu profesionalnom životu pojam *širine i neprestanog obnavljanja* proteže se na sâm njegov početak – na vrijeme kad sam u studentskim i ranim asistentskim danima prvo upoznala Željka – kad se bavio čak književnošću: preveo je Jamesovu Princezu Casamassimu i Herzoga Saula Bellowa i obradio koliko se sjećam sve jedinice o američkim piscima u

* Govor održan na komemoraciji na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

prvom izdanju leksikona Svjetski pisci. Ta širina i modernost poimanja kulture posebno je međutim *bljesnula u toku osamdesetih* – i obilježila *tu posljednju dekadu* Željкова boravka na Fakultetu – kad je obavio pionirski posao začetnika i utemeljitelja američkih studija u nas, prvo: kao modernog interdisciplinarnog znanstvenog područja i drugo: posve konkretno kao novog poslijediplomskog studija na zagrebačkom sveučilištu. Taj se studij odvijao šest predratnih godina od 1986. do 1992. i uključio tri generacije studenata, a nastava se odvijala a odvija se i danas uz pomoć kolega s drugih fakulteta bez kojih taj studij ne bi bio ni moguć, ni zamisliv.

Uz to što je na studij kao predavače doveo profesore sa europskih sveučilišta, planirao kolegije i brižno pratio njihovo odvijanje, a još brižnije pratio potrebe i želje studenata poslijediplomskog studija, Bujas je također cijelih deset godina vodio desetodnevne seminare američkih studija koji su uvedeni velikim dijelom zaslugom profesora Rudolfa Filipovića, a na kojima su predavali američki profesori sa University of Indiana i University of California Los Angeles, a uz njih uvijek i profesori Sveučilišta u Zagrebu.

Za poslijediplomske Američke studije uvedene na Zagrebačkom sveučilištu 1986. godine, Željko je napisao plan i program koji je uz neznatne izmjene ostao temeljem istog studija koji je obnovljen šk. god. 1997. Željkov je opis američkih studija primjer briljantne intelektualne jasnoće, ali i golemog znanja koje je on neprestano obnavljao – kao i vizionarskog uzleta, a upravo su to kvalitete koje bih željela istaći.

On te studije predstavlja kao “znanstveno kompleksan i u mnogočemu jedinstven fenomen američkog društva i kulture (koje) danas predstavlja ogromno, razgranato i samostalno područje akademskog izučavanja”, a obuhvaća pored književnosti i jezika “američku povijest (političku, socijalnu, kulturnu, intelektualnu, privrednu) politički sustav SAD, sociološku i kulturnoantropološku analizu američkog društva, povijest i ulogu religije u američkom društvu, američku kulturu (elitnu i pučku, specifične likovne i scenske umjetnosti i muziku), fenomen masmedija, film, socijalnu i kulturnu geografiju SAD, privredni sustav SAD, američki pravni sistem.

Predmet takvog studija bilo bi dakle, najkraće rečeno, znanstveno izučavanje SAD kao kompleksnog sociokulturnog fenomena putem interdisciplinarne analize i sinteze. Cilj studija bio bi osposobljavanje polaznika za samostalan istraživački, odnosno analitički, rad na tom području.

U strukturi postdiplomskih studija na ovom Sveučilištu, taj predloženi studij pruža novu mogućnost nastavljanja sljedećih dodiplomskih studija: anglistike, povijesti, komparativne književnosti, sociologije, etnologije, političkih znanosti, muzikologije, geografije (i drugih, uz posebno odobrenje). Znanja i metodologija interdisciplinarnog pristupa stečena na takvom studiju neposredno su primjenjiva u području novinarstva, televizije, radija, izdavaštva, kulture, diplomacije, turizma, prevodilaštva, nastave engleskog jezika, kao i znanstvenoistraživačkog i sveučilišnog nastavnog rada u svim gore navedenim (i drugim) znanstvenim područjima, a posebno njihovim kreativnim i novim interdisciplinarnim kombinacijama.

Profesor Željko Bujas imao je dakle mnogo komplementarnih ponekad iznenađujuće različitih profesionalno/znanstvenih interesa i područja djelovanja. I njegova je osobna intelektualno-emotivna ličnost bila neočekivano slojevita, puna iznenađenja. U javnom i profesionalnom nastupu Željko je bio ozbiljan, suzdržan, precizan, distanciran, pomalo ironičan, uvijek i u svakom momentu gospodin, obdaren velikom samodisciplinom. To je međutim bio vršak onog famoznog ledenjaka kojim se Ernest Hemingway poslužio kao metaforom za svoje djelo. Taj vršak koji izviruje reprezentativan je, *nije bio maska*, ali ključ za njegovo razumijevanje leži u onih drugih mislim devet desetina koje ostaju skrivene. Ispod reprezentativne površine znanstvenika, administratora, člana Akademije znanosti i umjetnosti, voditelja projekata, autora rječnika i rasprava, kolege i nastavnika ležalo je veliko, raznoliko i ponekad začudno, pa i kontradiktorno bogatstvo Željko-va uma i temperamenta, njegovih emocija i istraživačke znatiželje, zanosa s kojim je predlagao nove zamisli, predanosti poslu, ali u prvom redu nerutinskom poslu kojim je bio obuzet (neki su interesi bili velike konstante, npr. rječnici, ali su se mnogi mijenjali u skladu s razvojem znanosti ali i s nužnošću njegovih *unutarnjih imperativa*). Željko je u svom poslu uvijek bio nadahnut nekim idealnim ciljem, intelektualno čistim, podvrgnutim strogoj samokritici. U tome je bio zahtjevan i nepotkupljiv, nije prihvaćao kompromise, a iznad svega nije prihvaćao osrednjost, drugorazrednost, derivativnost i dosadu. Pritom je ponekad bio tvrdoglav, djetinje i kreativno zaigran, čak utopijski nerazuman. Sa Željkom nije uvijek bilo jednostavno, ali *nikad nije bilo dosadno*. On zapravo nije volio institucije i njihovu polaganu mašineriju, kao ni

njihovo, nažalost isuviše često, prihvaćanje osrednjosti. U želji za inovacijama i modernizacijom posljednjih godina na Fakultetu više nije bio zadovoljan. Osnivanje američkih studija bilo je između ostalog i Željkov izazov onom što je on držao zastarjelim i učmalim u našim sveučilišnim institucijama. Svakako je potrebno reći, čak naglasiti, da je mnoge svoje nove ideje s velikim uspjehom proveo i u svojim dodiplomskim kolegijima koji su bili neobično popularni, iznad svega u svom kolegiju Američki engleski i Američko društvo. Radeći sa studentima i za studente, Bujas je otkrivao najtopliji, najprisniji dio sebe: Željko je volio djecu (to znam iz njegovih rijetkih, ali zgodnih susreta s mojim unucima). Bio je krajnje odan i lojalan životni suputnik svojoj supruzi Suniti kojoj se svi pridružujemo u njezinoj žalosti. Sigurna sam da joj se u njezinoj žalosti pridružuju i njegovi studenti s kojima je nesebično dijelio svoje veliko znanje i koji su u njegovim kolegijima otkrivali životnost i uzbuđenje novih otvaranja filologije i teorije prema često oslobađajuće nekonvencionalnim kulturološkim interdisciplinarnim idejama i gledanjima.

U nastavničkoj sobi, koju smo dijelili dugi niz godina, i dalje sam se družila s njim u mislima i osluškivala njegovu nazočnost u mnogim sjećanjima na naš zajednički rad. Jednog sam dana tako naišla na dva debela svežnja diplomskih radnji napisanih za njega u okviru njegova kolegija *Američko društvo* 1989. i 1990. godine. Listajući te radnje osjetila sam kako iz njihovih zanimljivih i potpuno nekonvencionalnih tema izbija osvježavajuća živost Željkova duha, a iz njihovih tekstova radost cijele jedne generacije studenata nadahnute Željkovim novim pristupom studiju anglistike/amerikanistike, njegovom neiscrpnom invencijom i upravo začudnim znanjem o Sjedinjenim Američkim Državama.

Ovdje gotovo nasumce navodim naslove nekih radnji: *Usporedba Thesaurusa američkog slanga i Rječnika šatrovačkog jezika Tomislava Sabljaka; Iskustva jedne američke majke i kućanice u Velikoj Britaniji; Mormonska crkva u Jugoslaviji; Vjerske sekte u SAD i Jugoslaviji; Sjevernoamerička materijalna kultura vrtlarstva; Duh Sedamdesetih i Osamdesetih u glazbi Brucea Springsteena; U College Station (Texas) kao djevojka au pair; Povijesna ikonografija na američkim i našim kovanicama; Mali oglasi u novinama Washington Post i Večernji list; Rad s djecom u američkom ljetnom kampu; Revije pop glazbe kod nas i u SAD-u; Život na američkom collegeu – kulturne razlike; Zanimanje disc*

jockey; Američko vjenčanje; Američki filmovi u zagrebačkim kinima devedesetih godina...

Čitatelju simbolički pružam taj buket složen od tema i sadržaja koje je Željko uzgojio i ubrao zajedno sa svojim studentima. Neka ih taj buket podsjeti da Bujas nije bio samo ugledni znanstvenik, profesor i akademik. Njegov je posao za njega bio i predmet strasti, i poticaj njegovu znanstvenom Erosu, i ludička gesta, po kojima ćemo pamtiti njegovu izvanserijsku, briljantnu i izuzetnu ličnost.

ŽELJKO BUJAS

**Kronološki popis objavljenih radova
1951. – 1999.**

